

Beoordeling doctoraalscriptie Petra Hübnerová: *Pieter Bruegel: Nederlandse spreekwoorden; analyse van de afgebeelde fraseologismen en hun Tsjechische equivalenten*, Praag 2010 (begeleider: Zdenka Hrnčířová).

Onderzoeksubject en onderzoeksdoel

Het onderzoeksobject van de onderhavige scriptie betreft een aantal Nederlandse fraseologismes: gezegdes, zegswijzes, spreekwoorden, vergelijkingen en idiomatische composita. Het doel van de studie is na te gaan hoe deze types zich verhouden tot hun - eventuele - Tsjechische equivalenten. Als *tertium comparationis* wordt gebruik gemaakt van het bekende schilderij van Pieter Bruegel de Oude, *Nederlandse spreekwoorden* (1559). Het corpus dat ontleend wordt aan de diverse afbeeldingen op dit schilderij bestaat uit 102 Nederlandse fraseologismes en de - eventuele -Tsjechische equivalenten.

Methode

De scriptie bevat twee grote delen: een theoretisch en een zogenaamd praktisch deel. In het theoretische deel worden behandeld: de geschiedenis van het fraseologisch onderzoek, de gebruikte terminologie, de toegepaste taalkundige benaderingen en de relatie tussen fraseologismes en de beeldende kunst. Ter onderscheiding van de diverse vormtypes baseert de kandidaat zich op Čermák (2007). Voor haar contrastieve analyse gaat ze uit van het model van Van Overbeke (2001). Deze onderscheidt twee types equivalentie en één type non-equivalentie: of er is sprake van een zekere identiteit tussen het Nederlandse en het Tsjechische fraseologisme (de leenvertalingen), of we hebben te maken met gedeeltelijke identiteit (de structuurbehoudende vertalingen), of het Nederlandse fraseologisme is niet als zodanig vertaalbaar in het Tsjechisch.

Het onderzoek

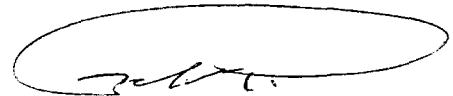
Het onderzoek wordt zorgvuldig uitgevoerd en het taalgebruik is doorgaans helder, en ruim voldoende, zonder altijd perfect te zijn. Het blijkt dat de leenvertalingen het minst voorkomen, namelijk slechts 19 keer. De structuurbehoudende vertalingen staan op de tweede plaats: 33 gevallen. De non-equivalente fraseologismes vormen een relatieve meerderheid met 50 occurrenties. Hoewel dit werkstuk een aantal ontegenzeggelijke kwaliteiten heeft, rijzen er desondanks diverse vragen. We zullen er ons hier tot drie beperken. Waarom doet de kandidaat een beroep op het model van Van Overbeke dat in wezen eerder op het gezond verstand lijkt te zijn gebaseerd dan op een grondige theoretische reflectie. Te meer daar; zoals ze zelf opmerkt, er in Centraal Europa een belangrijke fraseologische traditie heerst die diverse interessante theorieën heeft opgeleverd. Ten tweede hebben we de indruk dat het gehanteerde isomorfiebegrip tweeslachtig is. De kandidaat lijkt zich daar niet ten volle van bewust te zijn. Bij Van Overbeke betreft de isomorfie de relatie tussen een Nederlands fraseologisme en de extralinguïstische werkelijkheid waarnaar de uitdrukking verwijst. In de scriptie wordt het begrip echter tevens gebruikt ter aanduiding van de relatie tussen de Nederlandse en Tsjechische fraseologismes. In dit laatste geval is de hantering van het begrip

bovendien nogal duister. Het lijkt hier immers om isomorfie tussen betekenissen te gaan, maar betekenissen *an sich* zijn vormloos. Zou de kandidaat haar interpretatie van de term 'isomorfie' kunnen verduidelijken? Ten slotte een terminologische vraag. De auteur van de scriptie maakt een verschil tussen "min of meer doorzichtig" en "compositioneel" (zie bijvoorbeeld pag. 28). Vergelijk ook: "(...) de figuurlijke en (tot zekere mate) niet-compositionele betekenis." (pag. 29).

Eindoordeel

De scriptie is verzorgd en biedt interessante informatie. Vanuit een methodologisch oogpunt zijn er echter enkele zwakke punten, met name op het gebied van de theoretische keuzes en de hantering van bepaalde termen. De taal is ruim voldoende, zonder perfect te zijn. Ook is de taal niet altijd perfect. We komen daarmee tot het eindoordeel 2.

Prof. Jan PEKELDER

A handwritten signature in black ink, enclosed within a hand-drawn oval. The signature is stylized and appears to read 'Jan Pekelder'.